

HVĚZDIČKY: VĚRA

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Kdo byla Věra Čáslavská?

Věra Čáslavská (1942–2016) byla česká gymnastka, která získala na třech olympijských hrách celkem sedm zlatých a čtyři stříbrné medaile. V tomto ohledu je nejúspěšnějším českým sportovcem všech dob. Mimo to vybojovala řadu medailí na světových i kontinentálních šampionátech, čtyřikrát zvítězila v anketě Sportovec roku, v roce 1968 byla vyhlášena nejlepší sportovkyní světa a v roce 2010 byla zvolena českou sportovkyní století. Sportovní kariéru ukončila v roce 1968, ale vzhledem ke svým občanským postojům byla po nástupu normalizace perzekvována a její jméno mělo být zapomenuto. Teprve v roce 1979 jí bylo umožněno působit jako trenérce v Mexiku. Po listopadu 1989 pracovala jako ředitelka odboru pro sociální politiku v týmu prezidenta V. Havla. Byla první polistopadovou předsedkyní Československého a později Českého olympijského výboru. Působila i v Mezinárodním olympijském výboru. Z manželství s vynikajícím atletem Josefem Odložilem měla dvě děti.

2. Co dělala po roce 1968? Mohla trénovat mladé gymnastky?

Poté, co Čáslavská odmítla odvolat svůj podpis pod Dvěma tisíci slov, začal ji normalizující se režim perzekvovat a zčásti ignorovat. Bylo jí znemožněno cestovat do zahraničí, ačkoli byla jako sportovní superhvězda zvána k mnoha cestám a projektům. Podařilo se jí ještě dostudovat FTVS, pak ale pracovala jako uklízečka. V roce 1974 konečně dostala na starost dívčí gymnastické družstvo Sparty Praha, byť v polovičním utajení. Na základě bizarního politického obchodu mezi Mexikem, Sovětským svazem a Kubou jí bylo umožněno odjet na pozvání mexického prezidenta do země, ve které slavila své největší úspěchy. Zde pak v letech 1979–1981 působila jako trenérka mládeže, vyučující gymnastických trenérů i propagátorka cvičení v televizním pořadu. Po návratu pracovala v dokumentačním oddělení ČSTV. Po vyznamenání předsedou MOV J. A. Samaranchem se stala trenérkou reprezentačního družstva gymnastek a současně i gymnastickou rozhodčí. Listopad 1989 znamenal pak v jejím životě další výrazný zlom.

3. Proč byla v Japonsku tak zbožňovaná a co znamená obdržet samurajský meč?

Věra Čáslavská byla Japonskem a jeho kulturou fascinována od první návštěvy v roce 1962. Obdivovala i japonské gymnasty a nechávala se inspirovat některými jejich cvičebními prvky. Obrovskou popularitu ale získala během olympijských her 1964 v Tokiu. Získala tam tři zlaté medaile za víceboj, přeskok a kladinu, ovšem největší ohlas vzbudilo její finálové vystoupení na bradlech. Čáslavská do své sestavy zařadila obtížný prvek „ultra C“, který měl být jejím trumfem a jehož provedení bylo publikem očekáváno s velkou dychtivostí. Právě při provádění tohoto prvku byla ale vyrušena necitlivým povzbuzujícím výkřikem jedné kolegyně z družstva, z bradel v kritickou chvíli seskočila, a připravila se tak o zisk další medaile. Bez ohledu na ztracený závod ale v sestavě pokračovala a cvik publiku předvedla v perfektním provedení. Tento projev smyslu pro čest bez nároku na sportovní úspěch japonskému publiku učaroval. Jeden z diváků daroval později Čáslavské rodinný samurajský meč jako projev nejvyšší úcty, neboť chování samurajů bylo svázáno ritualizací, v níž byla hrozba ztráty cti vnímána jako horší hrozba než ztráta života.

4. Byli i další sportovci, kteří na sportovních akcích protestovali proti okupaci?

Politicky motivovaný protest sportovce na olympijských hrách může v souladu s olympijskou chartou vést až k jeho diskvalifikaci a vyloučení z her. Věra Čáslavská proto svůj protest omezila na uměřené a žensky elegantní gesto, kdy odvrátila hlavu od sovětské vlajky. Druhý nejznámější příklad sportovního protestu proti okupaci se pak odehrál během dvou utkání Československa proti SSSR na hokejovém MS ve Stockholmu 1969. Byla to první velká hokejová akce od 21. srpna a někteří naši hráči nastoupili ke druhému zápasu s přelepenou komunistickou hvězdou ve státním znaku. Zápas se pak odehrál v napjaté atmosféře, kdy z enormního herního nasazení, obětavosti, ale i provokativních gest našich hráčů soupeř záhy poznal, že protivníci přikládají zápasu daleko větší význam než obvykle. Charakter ledního hokeje coby rychlé, kontaktní a kolektivní hry vedl k tomu, že byly tyto zápasy vnímány československým národem jako jakýsi zástupný střet, v němž nepřítel může využít jen sportovní schopnosti, nikoli vojenskou převahu. Vítězství v obou zápasech stvrdili naši hráči i tím, že nepodali poraženému soupeři ruce.

5. Kteří další českoslovenští sportovci byli v druhé polovině 20. století takto úspěšní?

Pokud bychom počítali úspěšnost jen podle počtu olympijských medailí, pak bychom nenašli nikoho stejně úspěšného. Musíme ale brát v úvahu specifičnost různých sportovních disciplín. V mnohých je prakticky nemožné získat více medailí z jediných her. Patrně nejúspěšnějším sportovcem druhé poloviny 20. století je tak atlet Emil Zátopek. Vrcholem jeho sportovní kariéry je pět medailí ze dvou olympijských her. V Londýně 1948 zvítězil v běhu na deset kilometrů a na poloviční trati obsadil po strhujícím souboji s Gastonem Reiffem druhé místo. V Helsinkách 1952 obhájil bez větších problémů zlato z desetikilometrové trati a po dramatickém průběhu závodu zvítězil i v běhu na pět kilometrů. Rozhodl se ale startovat i v maratónu, který doposud nikdy neběžel. Přes tuto nezkušenost zvítězil i na této nejdelší trati. Tento výkon se v dalších letech pokusilo vyrovnat několik dalších světových atletů, ale nikdo z nich neuspěl. Podle názoru odborníků je vítězství na všech třech vytrvaleckých tratích v průběhu jediných her prakticky vyloučeno. Kromě Zátopka a Čáslavské je třeba zmínit alespoň oštěpaře Jana Železného, který na hrách 1992, 1996 a 2000 dosáhl unikátního zlatého hattricku, kterému předcházela ještě stříbrná medaile z her v roce 1988 v Soulu.

6. Kdo byl manžel Věry Čáslavské Josef Odložil?

Josef Odložil (1938–1993) byl český atlet, běžec na středních tratích. Na olympijských hrách v Tokiu 1964 získal v závodech na 1500 metrů stříbrnou medaili a o čtyři roky později na OH v Mexiku byl ve stejné disciplíně osmý. Je tak spolu s Emilem Zátopkem jediným českým držitelem olympijské medaile v běžeckých soutěžích. Bylo mu stejně jako Čáslavské znemožněno odejít po skončení sportovní kariéry na pracovní pozvání do Itálie, v roce 1970 odešel na vlastní žádost z armády a pracoval jako trenér ve Spartě Praha. Spolu se svou ženou pobýval v letech 1979–1981 pracovní v Mexiku. V roce 1990 byl rehabilitován a vrátil se do armády. V letech 1992–1993 byl velitelem československého kontingentu mise OSN v Iráku. Jeho vztah s Čáslavskou i dětmi byl komplikovaný, rozvedli se v roce 1988. Z druhého manželství měl opět dvě děti. Zemřel po ne zcela vyjasněném střetu se svým synem Martinem na diskotéce v Bělé pod Pradědem.

7. Jak se stavěl západní svět k srpnové okupaci Československa?

První odsuzující reakce na okupaci přišly ze západních zemí již 21. srpna. Mezi prvními to byla Velká Británie, Francie, USA, SRN, ale protestovaly také země východního bloku Rumunsko a Jugoslávie, později i Albánie. Šest západních zemí vyzvalo ke svolání Bezpečnostní rady OSN. Zařazení československé otázky na program jejího jednání ale komplikovalo sovětské veto. V dalších dnech přicházela další stanoviska západních vlád i jednotlivých politiků. Ke kritice SSSR se připojily i některé komunistické strany v západních státech (např. Itálie, Austrálie, Francie). Po podpisu tzv. Moskevského protokolu ale československá strana požádala o stažení čs. otázky z programu jednání Bezpečnostní rady OSN. Na začátku září přijala Rada

národní bezpečnosti USA dokument, který sice vyjadřuje obavy ze vzniku sovětského protektorátu na území ČSSR, ale současně potvrzuje setrvání USA u politického směru uvolňování napětí. Bylo tedy jasné, že nedojde k žádnému razantnímu zásahu vůči SSSR. Během říjnové všeobecné rozpravy Valného shromáždění OSN zazněla řada dalších odsuzujících názorů ze strany představitelů západních států. Okupace přinesla především levicovým stranám západních zemí vystřízlivění ve vztahu k SSSR a byla i důvodem k posilování pravicových stran.

Odpovědi vypracoval:

Jan Děkanovský, historik

Doporučená literatura:

BROADBENT, R. Vytrvalost: pozoruhodný život a doba Emila Zátopka. Překlad Pavel Kreuziger. Vydání první. [Praha]: Slovart, 2016. 311 stran, 16 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-7529-185-1.

ČÁSLAVSKÁ, V. Cesta na Olymp. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1972. 169 s., [24] s. obr. příl. Máj; sv. 179.

KONČELÍK, J.: Dva tisíce slov; zrod a důsledky nečekaně vlivného svolání. Soudobé dějiny. 2008, roč. 15, č. 3-4, s. 485- 544. ISSN 1210-7050.

KOSATÍK, P. Emil Běžec. Vydání první. Praha: Prostor – architektura, interiér, design, 2015. 285 stran. ISBN 978-80-87064-18-4.

KOSATÍK, P. Věra Čáslavská: život na Olympu. Vydání druhé. Praha: Mladá fronta, 2016. 244 stran, 48 nečíslovaných stran obrazových příloh. ISBN 978-80-204-4297-0.

MICHÁLEK, S. Rok 1968 a Československo: postoj USA, Západu a OSN. Bratislava: Historický ústav SAV v spolupráci s Ústavom pro studium totalitních režimů vo vydavateľstve Prodam, 2008. 290 s. ISBN 978-80-969782-4-3.